

Szegény kislányom, bömbölte. Mért kellett ennek megtörténnie, mért nem voltam egy kicsit előbb okos? De már ez a felismerés is későn jött. A bal keze, amivel a felső korlátot fogta, megcsúszott, nem tudta tartani magát vele, a jobb még görcsösen markolt, de ahogy nagy lendülettel rázuhant, a csuklója kificamodott, ám még lógott rajta egy pillanatig. Akkor már nem is volt teljesen magánál. Úgy érezte, egyre hosszabbra nyúlik a teste. Belátott a híd íve alá, rácsodálkozott a csövek között meghúzódó emberekre.

Megint egy, mondta valaki.

Nem kár értük, felelt neki egy másik hídlakó. Legalább lecsapolódnak a rossz energiák.

Ezt ő már magasan a feje fölül hallotta, de csak ekkor bírta elengedni a vasat, amelyre szinte odafagyott a keze.

Egy madár repült el mellette, belesípelt az arcába.

A vízfelszínre úgy csapódott, mintha betonra esett volna. A víz nem nyílt meg, összetört tagokkal hevert egy pillanatig a felszínen, mintha járni is sikerülhetne neki, a szájából vér buggyant ki, a zsebéből kiesett a bicskája, és zörögve pattogott egyre távolabb tőle, mintha jégen rugdosná valaki.

Aztán a felszín lassan behorpadt alatta, és őt a vízzel egyszerre nyelte el a túlvilág nélküli, fekete, hideg nemlét. Fél óra múlva egy kabátot vetett föl az örvény, és néhány papírpénz úszott mellette a tenger irányába a sötétben.

Méhes Károly

HEGYMENET

Regényrészlet

Mert egy dolog elvitathatatlan a hegytől: itt a táj is az otthonunkká vált. A táj az évszakokba ágyazva, úgy, ahogy előtte és utána már soha. A falak, a folyosók és a hálók, a különböző termek, a lépcsők sora, a mindig titokzatosnak maradó kolostori szárny, a könyvtár és a torony is a tájban végződtek, a tájból álltak-meredtek elő. Ha kiléptünk bármely ajtón, kapun, máris benne voltunk az őszben, a télben, a tavaszban; a nap, a szél, az eső, a hideg szinte lecsapott ránk, azaz le sem kellett csapniuk, mert mi magunk váltunk a részükké, önként.

Azok a fiúk ott, zebre dugott kézzel a bástyán. Állnak, néznek valahová messze, nézik a szemközti dombokat, a „nyúli havasoknak” titulált vonulatot, ami pontos óráként mutatja, milyen hónapot írunk, le lehet olvasni róluk, milyen messze a pillanatot közrefogó két szünidő: ami elmúlt, és ami következik.

A fiúk mindenütt ott vannak, feltűnnek, mert menniük kell. A napirend szerint is, de hajtja őket a vágy, nem egyszerűen a máshol lét vágya, az innen el vágya; vonz, szípiant a táj, bármely évszakú is, benne lenni, elmerülni.

Az első év a tanulás éve, amikor minden nap új, minden nap más, mert nincs két egyforma nap – egy éven át. Aztán ismétlődni kezd előlről, mert ismétlés a tudás édes-

anyja, és így vésődik be szépen minden egyes nap, minden árnyék és fény, minden illat és zöreje egy életre, hogy még háromszor ismétlődik, és ezzel túltesz másodfokú egyenleten, vegyértéken, nyersanyagkészleten és a mindent eldöntő csaták évszámain, de még az orosz és angol szavakon is; nem kell melléjük fenyegetés, hogy aztán fejtűtetés közben is, fiacskám... mert megvan, a négy őszbe, a négy télbe, a négy tavaszba foglalt táj megvan örökre.

Szeptember van, és ez a leginkább elhihetetlen hónap. Tegnap még otthon, most itt. Közben továbbra is nyár van, rövidnadrágban, pólóban nyargalunk, labdával a hónunk alatt, teniszütővel a kézben. Mintha a szünidőbe akarnánk visszazuhanni, mintha bárkinek be lehetne bizonyítani, hogy itt valami tévedés lesz, laudetur, hiszen ömlik a napfény, most akkor mért... majd ha fúj és esik, akkor elhisszük, hogy itt a helyünk.

Holott így van rendjén, kell ez is, ez a lassuló, kissé szögletesebbé, délutánra már hirtelen lehűlő, estére csípőssé váló nyár, valaminek a maradéka, amit ide hoztunk magunkkal, hogy itt vegyünk tőle végső búcsút.

Rójuk a szeptemberi első várköröket, matrőzpólóban, papucsban, csak úgy porzik a léptünk, rúgjuk a vadgesztenyét, és hamarosan bebújunk a szelidért a sűrű bozótosba, szúr, mint a fene. De nem baj, szúrjon, szúrós lesz lassan a levegő is, száll a falubeli kertekből a füst, a korai sötétben tüzeckék villannak fel, és mintha a kutyaugatás is kopogósabbá lenne, keményebbé, ridegbbé dermed minden.

Már ismerős utakat járunk, mint a legöregebb atyák, akik hatvan éve, hetven éve nézik ezt a tájat, figyelik a tájat csomagoló évszakokat, és sose mondanák azt, hogy istenem, de szörnyen unalmas ez az egész. Mi még türelmetlenebbek vagyunk, igenis unalmasnak érezzük a sok várkört, a kolostor körüli körözést, mintha egy furcsa naprendszer holdjai lennének. Nem akarunk mindig holdak maradni, inkább örült üstökösök, meteorok, amelyek elszívtenek valahová messze.

Minden a miénk lesz egy idő után. A legeldugottabb ösvényt is megtaláljuk, egyre messzebb jutunk, hogy onnan nézhessünk vissza: ott van, ott a hegy, a kolostor, az a fekete pontocska a hálónk ablaka.

A sétáknak is vannak korszakai, mert felfedezésekként oszlanak meg, ugyanakkor minden összekapcsolódik, mert aztán mégis egyetlen tájjá áll össze, ami körülvesz.

A séták Molterrel. Kimért, mégis tempós, ruganyos léptek, magyarázatokkal vagy énekel körítve. Az tudni való egy idő után, hogy a kutyákkal hadilábon állok, én rég tisztában vagyok vele, hogy furcsa járásom felbőszíti őket, valószínűleg pofátlanságnak tartják, hogy egyszer csak megjelenek a látóterükben, és egészen egyszerűen zavarom az idilli tájképet. A környékbéli dombok kutyái nincsenek megkötve, szabadon kóborolnak, mint a szél – még azt is lehetne állítani, mint mi. De azért ez nem teljesen helyénvaló hasonlat. A lánc nélküli kutyák nemcsak vad ugatásba kezdenek, ha meglátnak, hanem többnyire rohanni kezdenek felém, vagyis felénk, ugyanolyan acsarogva rohannak Molter felé is, mire Molter a köztünk dívó magázós stílusban rikoltja, hogy Méhes úr, szaladjunk. És akkor szaladunk, azaz, mondjuk úgy, hogy menekülőre fogjuk, fogom, a kutyák meg kergetnek még egy ideig, de aztán megtorpannak, van egy vonal, amin nem lépnek át, ott állnak megfeszülve, és onnan ugatnak, még mérgesebben, amiért nem úzhatnak tovább, és adják tudtomra, hogy máskor jobban teszem, ha messze elkerülöm ezt a vidéket. Molter előkelően kacag, a combját csapkodja, majd leesik a fejéről a műszőr sildes sityak. A kutyás kaland, így nevezi ezentúl, Méhes úr, micsoda pompás

dolog volt a kutyás kaland; és meséli is fűnek-fának, hogy velünk, mint kitüntetett személyekkel, minő dolgok esnek meg.

Amikor Ebessel sétálunk (mert aztán lett Ebes-korszak, Dezső-korszak, Botos-korszak is), már elhíresültek a kutyás kalandok; de Ebes biztosít róla, hogy már csak a neve miatt is baráti viszonyt ápol mindenféle kutyaszerzettel, egy cseppet sem kell féljek a társaságában. Tél vége van, a mindent elborító barnába beleolvadó hó, a latyak; kerülgetjük a pocsolyákat. Ebes általában a tranzisztoros rádióját is hozza a sétára, fülére szorítja a Szokolt, és hallgatja a kívánságdélután, de közben löki a dumát, hadarva mesél a falujáról, a haverokról meg a csajokról, a haverok csajáról. Valahol a domb alján járunk, Pázmánd felé, errefelé akadnak tanyaszerű épületek, messze mindkét falutól. Ebes állítja, hogy őrajta eb még nem fogott ki, úgy ért a nyelvükön, hogy elbír bármifélével. Így ballagunk, amikor egy kerítése nincs ház udvaráról újból csaholás hangzik fel. Ebes oda se hederít, valami jó kis Edda-számra ingatja a fejét, de én látom, hogy a dög nekiiramodik az udvarról, és lohol felénk. Ebes észleli rajtam a rettegést, int, hogy semmi pánik, majd ő elrendezi. Azt látom, hogy egy óriási komondorféle közelít felénk észvesztő sebességgel. Arcom színeváltozása miatt Ebes is hátrasandít, és felméri a helyzetet. Rohanjunk!, üvölti egyből, és a rádiót lóbázva futásnak ered, hosszú lábával pár pillanat alatt a közeli erdőszél menedékeibe ér. Én is futnék, de az első lépésnél megcsúszom a sáros lében, és csodás egyszerűséggel hasra vágódom, bele a pocsolyába. A jobb karom alatt lesve figyelem, ahogy a kutya közelít, acsarogva ugat, valahonnan nagyon messziről pedig Ebes kajabál, hogy pattanjak már fel, és jöjjenek. Az állat akkor ér oda, fölém tornyosul, érzem a leheletét, az utolsó, vészterhes ugatás forróságát a nyakamon.

De tényleg utolsó ugat. És csöndben marad, áll. Megszagolgat. Rám szuszog. Semmit nem csinálok, nem gondolok. Nem imádkozom. Nyitott szemmel fekszem, a szemüvegem kerete felett kicsit felfelé sandítva kivehetők Ebes homályló körvonalai, ahogy hús méterrel odébb áll, látom, hogy a szokott módon a füléhez szorítja a Szokolt, sőt, a nógatása is eljut a tudatomig. Méhes, gyere már, elkésünk a stúdiumról.

Megint hátranézek, mert nagy csönd lett. És látom, hogy az örült állat, mint ki jól végezte a dolgát, lustán, de megbékélve ballag visszafelé, haza, a tanyára, amit megvédt – tőlem.

Feltápászkodom, amennyire tudom, lerázom magamról a sarat, letörölgetem a latyakot. Ebes korhol, mért nem futottam jobban, arra, amerre ő. Tényleg menni kell, három is elmúlt már, és mi messzi járunk.

Eső és az eső alkotta sár. Mert azt is megtanuljuk, hogy a táj por vagy sár. Nagyon ritka, hogy ne a kettő közül valamelyikkel találkozni. De a sár az igazi útitárs. Amikor útra kell kelni, mert nem elég várkörözni, elücsörögni a bástya tövében lévő focipálya melletti padokon, elverni az időt valahol bent, az épületben bolyongva.

Menni kell, a sárban kell menni. Mert igazából csinált út nincs, vagyis ami van, az csak olyan út, mint a többi: aszfaltozott fekete csík jobbra és balra, a szerpentin, ami kacskaringózva rohan le a faluba, és a hátsó út, ahol a busz döcög fel velünk, ha Győrből így érkezünk. Ezek a fekete utak csak elindulni jók, arra való, hogy letérjünk róluk, és menjünk valahová máshová, úttalan útra. Húvösen fénylő, nedves tájat veszünk a nyakunkba, hogy elérjünk egy bizonyos pontig, amikor úgy kell döntenet, hogy most ne tovább, menni kell vissza. Fordulunk, és akkor szembesülünk vele, hogy milyen messze látszik-ködlök a torony, a mi iránytűnk csúcsa, hát ilyekezni kell. És egy idő után már

semmi sem számít, szántóföldeken át vonulunk öles léptekkel, ekevas által kifordított, húsosan fényes rögökre tiprunk, amelyek a cipőnkre tapadnak. Irdatlan koloncokat cipelünk magunkkal, minden lépés nehezebbé válik, hiába rúgnánk le magunkról a sarat, nem enged, mintha így akarná demonstrálni, hogy sárból vétettünk, neki jogai vannak, főleg, ha volt annyi eszünk, hogy letértünk a járt útról, és önként adtuk oda magunkat neki.

Végül lihegve kiérünk az aszfaltos útra. Felnézünk, a torony már óriásként magasodik fölénk, mindjárt fél négy. És itt rúgjuk le a sarat a cipőnkről, szinte meggyalázzuk az aszfaltot, kenjük-maszatoljuk rá a sarat, amit messziről hoztunk, megmutatván, hogy mi a teendő, ha el akarunk érní valahová, messzebb, mint amilyen messze az utak vezetnek, amikről annyit hallunk hittanon, misén; hát tessék, itt van, rajtunk nem múlik, szent sár, felkenjük vele az utat.

Rohanunk be a nagykapun, mindenütt ott marad a léptünk nyoma, dübögnek a cipők. Szól az első csöngetés, megérkeztünk megint.

Ősszel szüretelni megyünk a falusi téeszbe. Előzetesen komoly figyelmeztetést kapunk: úgy viselkedjünk és főképp dolgozzunk, hogy ez alapján fogják megítélni a pannonhalmi diákokat. És ez azért mégsem mindegy.

Egyszerre csípős és nedves őszi reggel van, amikor a nagykapu előtti keresztnél gyülekezünk, várjuk a téeszbusz érkezését. Viháncolunk a hideg ellenére, elvégre nincs tanítás; nekem, a városinak, aki sosem jártam még az októberi domboldalban, a súlyos tőkék között, maga a szüret szó különös belső zsidongást ad. A szüret csak jó lehet, bőség, az áldás, a jó bor ígézetével. A jó bor akkor is kecsegtetően hangzik, ha nem ittam még egy-két kortynál többet, meg első áldozásnál mártották bele az ostyát. De az mikor volt?

Kék Tisza-melegítőben szüretelek, a svájci bicskával, mert az menő. Nagyon klassz a szüret, úgy egy órán keresztül. Molterrel, Csúzyval vagyunk egy brigád, egy kisebb kádba kell dobálni a szőlőt, aztán ha megtelik, Molter és Csúzy cipeli a traktorhoz, ami a sor végén áll. Ott egy néni bejegyzi, hogy hányas brigád hányadik kiskádba ez. A baj az, hogy néha jön egy-egy gumicsizmás ember vagy nő, beles a tőkék közé, és már mondja is a magáét, hogy milyen pocsek munka ez, hé, a felit rajta hagyni, nem úgy van, tessék benyúlni rendesen, leguggolni, az Úristenit neki. Illetve nekünk. Feltételezhető volt, hogy nekünk van Úristenünk.

Deziré atya is melegítősen járja a sorokat, roppant mulatságos ebben a szerelésben, igazából nem is ő az, csak hasonlít rá, meg a hangja, az száll messziről; buzdít, nevel, figyelmeztet, szid. Mert hosszú a nap, és bár kapunk ebédet, amit tréncosi hoz, nem igazán vagyunk éhesek, telezabáltuk magunkat szőlővel, így egy idő után már nem marad szórakozás, mint hogy szurtos, ragadós kézzel hajigáljuk a szőlőt, ami a legnagyobb vétek. Erre külön felhívták a figyelmet, a szőlővel nem dobálózunk; ám nincs más választásunk, mint hogy dobáljuk. Deziré atya ide-oda lohol, hatalmas lábával kilép, lefüleli a dobálózókat. Fenyegetőzik, pár fiúnak meghagyja, hogy amint visszaérünk, azonnal adják oda az ellenőrzőjüket. Molterrel röhögünk, azért is belemászunk a szüretelő kiskádba, jól megtapossuk az utolsó adag szedést, a szürkületben nem is veszi észre senki. Sátáni vigyor terül szét Molter arcán, bizonyára az enyémen is. Nesze, morogjuk, te nyavalyás, de hogy pontosan mire vagy kire értjük, azt nem tudnánk megfogalmazni, mindegy is.

Lassan véget ér a szüreti nap. Addigra már a téeszbéliek és a diákok gonosz tekintettel méregetik egymást, külön csoportba verődve várjuk, hogy mehessünk. De nem jön a busz, így aztán az a döntés születik, hogy megindulunk gyalogosan a hegyre, nincs az olyan messi. Látjuk, ott magasodik előttünk, hiszen errefelé mindenhonnan látni. És akkor nekivágunk, magunk mögött hagyva a szőlőt, a hosszú sorokat, amelyek végén lebukik majd a nap, mintegy mutatván, hogy benne lakik minden szőlőszemben, amelyeket olyannyira nem becsültünk meg; mint ahogyan ezt a napot sem. Lihegve haladunk egyik dombról át a másikra, izzadunk, cipőnkre sár tapad, mintha menekülnénk.

És ezúttal nem onnan, hanem oda. Van ilyen is.

Aztán egyszerre tél lesz. A tél nemcsak hideget jelent, hanem a sötétbe burkolózó tájat. Ez a táj sötétben más, mint otthon, a korán sötétedő téli város, az utcák a maguk narancsos, hidegsárgás fényeivel. Itt minden egyneművé válik. Tömbszerűvé, ami mégis átjárható, hiszen ismerjük világos korából, és tudjuk, hogy a sötét utcácskái, ösvényei merre kacsaringóznak. A sötét is nagyon a miénk tud lenni, ettől a bizonyos tudástól, amit csakis az szerezhet meg, aki itt él, aki elég hosszan él itt.

És a tél hó is. Ahogy sötétből sincs efféle a városban, hóból sincs. Mindent betakar a hó, a táj fehérsége végtelen; amit csak ismerünk, mind fehérré változik, és egyben még csöndesebbé. Ha a bástyáról nézünk messze, vagy az arborétum felső útjairól, ebben a fehérségben minden mozgás, minden történés erősebben látszik, mint bármikor. Mintha csak bizonygatni akarná a tél, hogy ilyenkor is van létezés, az élet ugyanúgy zajlik, mint a tavasz és a nyár ringatásában, az őszi szelek szárnyán.

Ez a fehérség megilletődötté tesz, ugyanakkor mohóvá is, hogy birtokba vegyük. Beleszaladni egy ilyen tájba ugyanolyan, mint megtenni az első ceruzavonást egy fehér papíron. Bármilyen lehet belőle.

Túl sokat azért nem gondolkodunk, amikor megjön a hó. Első adandó alkalommal a szánkótárolóba vágatunk, és indulás lefelé. A természet szabta szánkópálya bátorságot követel, sőt vakmerőséget és technikai tudást. Négy év alatt négy szánkóm török ripityomra a gyakorlatozásban, de a cserébe kapott száguldő suhanás örökre megmaradt.

Az ajándékbolt elől indulnak a legbátrabbak. Itt a legmeredekebb a faluba vivő, terméskövekkel burkolt út, ami egyszer csak elágazik. Nagyjából egyenesen rohan tovább a falu felé, a lépcsősorral, amit ugyan hó fed, de azoknak, akik nem tudják bevenni a balkanyart, hóval együtt sem esik rajta kényelmes utazás.

Tomoryval vágunk neki, az én szánkómon. Tomory hasal, én a hátán feszítek, mintha lovon ülnék. Tomory ígéri, hogy a lelógó lábával kormányoz, ne aggódjak. Nekilódulunk, a fényesre csiszolt havon csak úgy repülünk, és pár pillanat után már látszik, hogy nem csak a kanyart bevenni nincs esélyünk, de még a havas lépcsősor felé sem sikerül Tomorynak elkormányozni magunkat, menthetetlenül robog felénk a téglafal. Tigrisbukfences mozdulattal vetem magam balra, a keményre szánkózott földre, mellettem pár centivel süvít el a mögöttünk indult csapat, mindenki torkaszakadtából ordít, a fal felé nézek, Tomory most rúgja ki oldalra a bakancsos lábát, hogy a becsapódást tompítsa, de hiába. Robaj, reccsenés, a szánkó léchulladék formájában szóródik szét a havon, Tomory meg kínban röhögve tápászkodik, kicsit húzza a lábát, szedegetjük a roncsokat. Néhányan mondják, micsoda állatok vagyunk, ezt mi is mondjuk egymásnak, meg-

van a véleményünk egymás szánkótudományáról, de közben azt érezzük, hogy milyen isteni volt, ha valamit itt isteninek lehet nevezni, akkor ez bizonyosan oda tartozik.

Az igazi nagy szánkómutatványokat Molterrel és Dezsővel produkáljuk, annak ellenére, hogy a műtét után a lábamban csavarok vannak, óvatosnak kellene lenni. A nagy eséseknél eszembe is villan, mit csinálnak bennem a csavarok, egy pillanatra látom magam előtt az ismerős röntgenképet, a csontomban keresztben álló, gyufaszál vékonyságú rudakat. De kit érdekel, hiszen hamar kiderül, van érzékem a szánkózáshoz, irányítani az egyre gyorsuló faalkotmányt, kanyarodni és megérkezni a célba, a horog végi töltésre, a falu határába.

A legnagyobb tudomány bevenni a kanyart, miután elsüvítünk a tanári lakások előtt. Ha ez megvan, egy kissé lankásabb rész következik, a horog eleje, a homokfalba vajt pincék előtt húzva el. Aztán megint meredekebbé és főképp kacskaringósabbá válik a pálya. Figyelni kell a kanyarokra, jobb, bal, nagy jobbos, aztán egy egyenes szakasz teljes sebességgel, majd megint jobbra, viszonylag élesen, míg ki nem futunk a lapos részre, ahol már az első házakat is látni. A horog állapotától sok függ, mert egy idő után jégpályává válik a kicsiszolt útfelület, amiről aztán letérni sem lehet nagyon, vezet a szánkót, mintha sínen utaznánk. Azért amíg ehhez a biztonsághoz eljutunk, akad bőven borulás, fának csapódás, roncs szánkó kézben való hazacipelése. Mert lefelé menet nemcsak az útra és a fákra kell odafigyelni, hanem a többiekre is, akik a horog aljából baktatnak felfelé, és bár igyekeznek kitérni a szembeszáguldó szánkók elől, ez nem mindig sikerül.

A felfelé vezető utak: a repülés és a sikeres megérkezés mámorában, lihegve tápáskodva fel a földről, és megkezdeni a gyaloglást visszafelé. Ez volt az igazi sport, ezek a tíz percek, negyedórák, amikor a szánkót magunk után vonszolva igyekeztünk fel, közben apróra kielemezve az előbbi lecsúzás minden egyes másodpercét, annak igézetében, hogy mindjárt felérünk, és újból nekilódulhatunk, még gyorsabban, még merészebben, még inkább átváltozva pannonhalmi diákból valaki mássá; akinek nincs is neve, nem érdemjegyeket szerez és levelezget a szüleivel, hanem csak egy villanás az arca, az egész valója, úgy létezik, hogy közben nincs is, nincs sehol, és ha valamire, akkor erre tud igazán büszke lenni.

Lyukasórában is rohanunk szánkózni, mindenki repül, borul jobbra-balra, míg Molterrel egyszer csak azt vesszük észre: magányosan ballagunk felfelé, a horog kiürült, és nekünk fel sem tűnt, lehet, hogy szóltak a többiek, hogy Molter, Méhes, mi van, ti nem jöttök?, és nem mentünk, mert részegek vagyunk a szánkózástól, lecsúszunk, aztán gyalogolunk vissza, akadozva, szinte hörögve tudunk csak beszélni az lelkesültségtől. És újra és aztán újra. Amikor kiderül, hogy már rég tart az oroszóra, akkor sem érzünk jeges rémületet, hogy most mi lesz. Ellenkezőleg, azt mondjuk magunknak, hogy most már mindegy, legalább egyet még csúszunk, de végül két menet lesz belőle, és csak utána vonulunk fel. Piros arccal, csapzottan lépünk be az osztályba az óra közepén, mindenki nevet, lesve, most mi lesz, de nem lesz semmi, mert Judit tanárnő elnézően mosolyog, és ezt kérdezi, Na, urak, kiszánkózták magukat?, és mi egy sóhajtással feleljük, hogy Igen, ki, Akkor foglaljunk helyet, int a padok felé a tanárnő, és mi helyet foglalunk, mert a helyünk végül is itt van, nem a horogban, alapvetően tudjuk ezt, csak néha ez az egész mégsem úgy van.

A horogban találkozunk először a cigányokkal. Ők is szánkózni jönnek, de sokszor nem is szánkókkal, hanem fura, házilag tákolt szerkezetekkel, pléhlemezzel, amire madzagot kötnek, és úgy igyekeznek lefelé. Hangosak ők is, vadul száguldoznak. Igazából sem-

miben sem különböznek a bencés diákságtól, mégis szemmel tartjuk egymást, lessük, ki mit művel, mintha a szánkózás tudományának is lennének különböző irányzatai, és esélyes lenne, hogy másképp szánkózik egy cigány és egy nem cigány. Egy-egy ütközésnél támad is némi nézeteltérés, ilyenkor kicsit kiosztjuk egymást, mennek az anyázások és egyéb szitokszavak felsorolása; nagyanyám hinni sem akarná, ő abban a hitben élt, azért lesz nekem jó ide járni, mert nem beszélünk csúnyán, olyasmit véletlenül sem mondunk a másikra, hogy „szamár”.

Aztán veszélyes lesz a téli horog, mert két falubeli cigánylegény útonállásra adta a fejét. Beszélük, hogy belekötöttek a hegyről a faluba vagy visszafelé igyekvőkbe, pénzt kértek tőlük, és nem túl barátságos hangon. Mindez gerjeszt némi izgalmat a téli mindennapokban. Egyre-másra jönnek a történetek, ki milyen verekedésben vett már részt otthon, a falujában, és sokan tudorok benne, miképp is kell elbánni a cigányokkal: ki a szép szót ajánlja, mások, a nyírségiek, azt taglalják, hogyan kell fogni a bicskát. Kunda különösen nagy szakértője a cigánykérdésnek, az ő falujában egész cigánysorok állnak, és állítása szerint napirenden vannak a bicskázások, borotválások. Szinte kéjes gyönyörrel mesél Kunda a falujabéli gyilkosságokról, cigányokról, másokról egyaránt. Ahányszor visszatérünk egy-egy szünetről, Kunda rémségekről számol be széles vigyorral, mert igazából csak ezzel tudja kivívni az érdeklődésünket, a felgyújtott putrikról és a levágott gyerekfejekről szóló meséi még azokat is megállítják a hálóban egy pillanatra, akik sosem állnának szóba a büdösnek és féleszűnek tartott Kundával.

Először a negyedikes Gedeonnal akaszkodott össze a horog két új keletű rablóvezére, akiknek nevük is volt: Koca és Szuper. Vagánynak és félelmetesnek hangzik a két név, élénken el tudjuk képzelni, milyen lehet, amikor a horog egyik zugából élénk ugrik a két suhanc, és akkor lehet szaladni, vagy mindegy is, úgyis elkapnak, és jól összevernek. Ha a faluba akarunk lemenni ezentúl, erősen megfontolandó, hogy meg merjük-e kockáztatni a horogbéli utat, és mi lesz, ha jönnek ők ketten... Molterrel, Botossal ennek ellenére többször is megtesszük ezt az utat, mert biztosan érezzük, hogy mi úgysem botlunk Szuperékbe, de ha mégis, az csak kaland, és biztosan semmi bajunk nem lesz. Ijesztgetjük egymást, Né' má', ott jön a Koca!, vagy Fussunk, kolléga, az ott a Szuper!, de nem történik semmi efféle, ám még ezt is lehet mesélgetni a két stúdium közti kajaszünetben, hogy megjártuk a horgot, és *majdnem* jött ám a Koca és a Szuper.

Aztán elkapták a Kis-Vargát. Egy korán sötétedő téli délutánon jött a hír, hogy a Kis-Varga úgy járt, mint a Nemecek a Pásztorokkal, baktatott felfelé a horogban, és ahogy mindenki rettegő-izgatott képzületében élt néhány hete, ott állt előtte a Koca és a Szuper. A Kis-Varga megdermedt, valamit próbált a lelkükre beszélni, hogy Figyi már, fiúk... de nem sok fogantja volt, sőt lehet, hogy inkább felbőszítette őket, azzal főképp, hogy menekülni próbált. Nekiugrottak Kis-Vargának, aki bár védekezett, de esélye sem volt ellenük. Egyikük letépte a nyakában viselt aranyláncot a kereszttel, míg a másik a kabátját kezdte lerángatni róla. Kis-Varga továbbra is küzdött, inkább az életéért, mint a kabátjáért, amitől Kocák még inkább indulatba jöttek. Előkerült a kés is, amivel a kabátot vagdalták össze, szinte cafatokra, úgy, hogy közben végig a fiún maradt. Aztán arra jöhetett valaki, mert Koca és Szuper egyszer csak fogta magát, és elrohant. Kis-Varga reszketve, kifosztva érkezett vissza, és emellett már Deziré atya és az igazgató, Rikárd atya sem mehetett el szó nélkül: jelentették az esetet a rendőrségnek.

Vajon milyen lehetett a bűnüldöző szervek hozzáállása? Verik a bencés diákokat? Nem is árt, ha kicsit móresre tanítják a kis széplelkeket. Nem tudom. Jó ideig kerüljük a horog útját, nem akarunk Kis-Varga sorsára jutni. Bár nekem sosem volt aranyláncom, pláne nem kereszttel. Egy idő után elterjedt, hogy elkapták őket, és mindent be-

vallottak. Kis-Varga lánc is előkerült a szajréból, de kereszt nélkül. Nem bánjuk, hogy újból békésen lehet közlekedni a horogban, de az is biztos, hogy a hátralévő évek során egyetlen sétán sem marad emlegetés nélkül a két cigánylegény; attól fogva ugyanúgy hozzátartoztak a mi történetünkhöz, a hely krónikájához, mint bármelyik osztálytársunk vagy atya vagy akár maga Jézus Krisztus.

Télen találtunk rá a munkásbuszra. A szerpentin mellett, ahol az arborétum kerítése véget ért, a lenti parkolóban leállítottak egy ősrégi, sűrű Ikaruszt. Kereke nem volt, felbakolták, bent viszont minden épségben maradt, még a poros, kifakult függönyök is ott lógtak a picike ablakok előtt. Miféle kezek húzhatták el őket egy-egy utazás alkalmával, hogy ne süssön szembe a nap, vagy egyszerűen csak azért, hogy ne kelljen semerre nézni, mert néha jó, ha láthatatlanná válik, ha ilyen gyermeteg csel által is, a világ.

Csúzy idejében történt mindez. Ugyanis egyszer csak azt vettük észre néhányan, hogy Csúzy a vezérünk, és ennek örültünk. Csúzy volt a legifjabb a negyven fiú között, október elsején született, az ördög tudta volna megmondani, hogyan intézték el a szülei, hogy egy hónapos évvesztes léte elkezdhetette az iskolát annak idején. A dátumon kívül azonban semmi sem jelezte, hogy Csúzy ne lenne közénk való, az esze vágott, mint a beretva, különböző rémtettek kiötlésében is élen járt. Nagydarab, lomha mozgású, de ennek ellenére – tán épp az esze miatt – fürge fiú volt; morgolódos fajta, akinek mindig megvolt a különvéleménye mindenkiről. Nem fukarkodott a jelzőkkel; rühes nyomorék, bizánci cigány, ezek még az enyhébb kitételei közül valók voltak. Utóbbival a görögöket illette.

Csúzy valaki volt, összetéveszthetetlen, és olyan alak, akinek önállósága, sőt tán ez sem túlzás, a szabadsága volt vonzó. Egy idő után néhányan szerettünk Csúzy társaságában tartózkodni. Ilyen volt a busz is, amit kisajátítottunk magunknak a hétvégéken. Akkor nem jöttek a munkások, de az Ikarusz ajtaját nem zárták be, nyugodtan betelepedhettünk a hideg elől. Szombat volt, vasárnap volt, az elszabadulás egyetlen lehetőségei, hát menni kellett; de egyben hideg is volt, metsző szél, amikor a gallér mögé bújva, lehajtott fejjel sem lehetett sokáig bírni a szabad ég alatt. A munkásbusz ideális menedékhelynek bizonyult. Egy idő után teljesen ideszoktunk. Kártyát hoztunk, lecipeltük Ebes sztereó Hitachiját, és Barta, az egyetlen falubéli, aki a szerpentin mellett, néhány házzal lejjebb lakott, hozott kaját. Barta kiváltképp örvendett, hogy félig-meddig azt érezhette, hogy Csúzy bandájához tartozik, és ezt minden igyekezetével meg akarta hálálni. Csúzy despota módon rendelkezett Barta felett, úgyhogy ha levonultunk a buszba, Barta hamarosan egy dugig pakolt szimatszatyórral jelent meg, és kissé együgyű vigyorral leste, mint tömjük magunkba, amit szállított: kolbászt, sonkát friss kenyérral, csalamádét. Nem feledkezett meg egy üveg borról, ritkábban a pálinkáról sem. Ezek voltak Csúzy uralkodásának kiteljesedő pillanatai, ezek a buszbéli lakomák, és kicsit úgy is éreztük, hogy mindez neki köszönhető, Barta csak a mi kedvünkért nem prezentált volna ilyen traktát hétről hétre.

Mint ahogy semmi sem tart örökké, ennek is hamar vége szakadt. És nem azért, mert lebuktunk volna, vagy mert Barta ne akart volna többé kaját hozni. Más történt. Azt láttuk egy nap, teljes megrökönyődéssel, hogy a busz összes ablaka be van törve. Odabent még a köveket is megtaláltuk, amelyekkel a merényletet végbevittek. Teljesen érthetetlen volt ez az esztelen rombolás, úgy éreztük, sose jutott volna eszünkbe ilyesmi. Amennyire tudtunk, rendet raktunk, lesöprögettük a cserepeket az ülésekről. Úgy véltük, hogy a csapás ellenére sem futamodunk meg. Barta hozta a menázsit, és mi nekiültünk. De

olyan hideg volt, hogy kesztyűben is alig ment a kolbásznyiszitelés, még a néhány korty pálinka sem segített rajtunk, teljesen átfagyva, dideregve ültünk be a szombat délutáni csendesórára. Össze-összenéztünk. Csúzy járt jól, persze, közvetlenül a fűtőtest mellett ült, azon melegítette a pracliját, miközben néma szájmozgásából akkor is tudtuk, hogy végtelen belső elszánással szid valakit, aki bárki lehet, függetlenül az emberiség kultúrtörténetében betöltött szerepétől.

Néhányszor még elkerültünk a buszunk felé, mintegy ellenőrizve, megvan-e még, esetleg helyreállították-e, de nyilvánvaló volt, hogy az építkezés befejeztével a munkások is sorsára hagyták a roncot. Egy idő után eltűntek belőle az ülések, a hatalmas kormány, és természetesen letépkedték a függönyöket, hiszen ablakok sem voltak már rég, amelyek előtt elhúzhatta volna valaki – például egy a jeges téiben csámborgó panonnhalmi diák, aki ezzel a felbakolt busszal utazott el innen a hétvégére, ki tudja, milyen messzeségekbe.

Tavasszal pedig kirúgták Bartát és Csúzyt is, Dezső pedig maga távozott. De ennek semmi köze nem volt a buszos kalandhoz.

Tavasszal a sár is más. A tél elmállása, kivérzése van benne. A tavaszi sarat nem bánjuk, friss földszagú lehelete van, nem halálos.

Míntha vetítene számunkra a természet, ahogy néha filmen lehet látni egy virágbimbó felsését, úgy mutatják be nekünk a körbeölelő domboldalak, mit tudnak. Bármelyik ablakon nézünk ki, azt látni, hogy az előző tekingetés óta is zöldebb, elevenebb lett a világ. A gyümölcsöskert fái lassan felöltözködnek, és az alig pihenő szélben különös táncot lejtenek a mulattatásunkra. A Boldogasszony felé húzódó gerincen és a lefelé futó lankákon zajló fehér-sárga-rózsaszín forgatag az egyre dúsabb zöld közepette – illatát beszívva ez a táj ellenállhatatlan erővel szippant ki bennünket az ezer tavaszt látott falak közül. Jön a feltámadás, ez adja az igazi szabadságot, az újbóli elszaladás lehetősége. Megint egy kicsit messzebb merészkedünk, a csábító illatok után loholva, kutyáktól sem tartva annyira, a tavaszi kutya más, mint a téli, most már csak jó jöhet, hát menjünk.

Cseresznyét lopunk az apátsági kertből, és amikor beköszönt az igazi meleg, pokróccal vonulunk ki a domb túloldalára, egy eldugott zugba napozni. Szól a Szokol, köpködjük a cseresznyemagot, rá sem kell gyűjtani a teljes békesség és öröm eléréséhez. Ez már nem is a *kibírás* életkategóriája, hanem egyszerűen a *lét*, ami adatik, és ami minden hókuszpókusz nélkül adatik, még csak kiérdemelni sem kell különösebben.

És mindig így ér véget a tanév. Ez az igazi bizonyítvány, amit ettől a helytől kapunk, a bizonyíték arra, hogy mindennek ellenére érdemlünk valami jobbat, valami sugárzót és meleget.

Azt, hogy milyen itt a nyár, sose tudnám meg, ha nem jönnék el egy hétre idegent vezetni harmadik után, augusztusban. Molterrel vagyunk ketten. Ketten jövünk-megyünk a kongó folyosókon, ketten alszunk a húsz férőhelyes hálóban. Ketten eszünk a máskor kanál- és tányérsörömpöléstől hangos ebédlőben. Mennyivel kedvesebbek a konyhás nővérek, majdnem őszinte az öröm az arcukon, amikor először felbukkanunk ebben a szokatlan időszakban. Visszajöttek egy kicsit?, így kérdik, mint aztán, a végső búcsú után sokáig, sok-sok éven át.

Visszajöttünk, és ámulunk, hogy ilyen is van. Ilyen szanatóriumi állapot. Itt.

Nyolckor kelünk, csak úgy, magunktól. A világosság miatt, mert függöny nincs az ablakokon. Betűz a temérdek fény, csiklandozza az orrunkat, szemünket. Viccelődünk

Molterrel, Kolléga úr, reggeli torna, sorakozó, egy-kettő... de csak nevetünk, milyen képtelenség is ez az egész, reggeli torna...! Kilenctől kezdődik a munka. Jönnek a népek megnézni, milyen is ez a hely, és mi mesélünk nekik, mint mindig, ráérősen, óránézegetés nélkül, csak mert úgy tartja úri kedvünk. Eltelik a nap, el is fáradunk, de ki bánja? Ezek a pillanatok a legkülönösebbek, amikor elmasírozik az utolsó csoport is, elhal a buszpöfögés, bezár az idegenforgalmi iroda, és olyan csönd lesz, mint év közben sosem. Lassan nyúlnak az árnyékok, aranyos fénybe mártva mindent és mindenkit, nemhiába mondják a konyhás nénik, Aranyoskám, egy kis repetát?, nem ám, mint máskor.

Molterrel sokáig kotyorászunk a sötétben, röhögünk mindenben, bőven fél tíz után, zeng kettőnk hangjától és kacajától a háló. Megidézzük azokat, akik most épp nincsenek itt, Bartától Zelkig, és Deziré atyát, voltaképp őt leginkább, mintha nem lenne teljes nélkülük az élet. Mert nem is az. Mi, itt fekvé, ők is vagyunk, és bár otthon vannak, szerte az országban, lám csak, bennünk laknak, és képesek még megszólalni is. Egy idő után csak egy-egy nevet kell mondani, és fetrengünk a röhögéstől, Jaj, kolléga úr, ezt nem lehet bírni... mondjuk egymásnak Molterrel.

Hát ilyen itt a nyár, most már tudjuk.

Amikor elpilledve csöndben fekszünk már, azt hallgatjuk, hogyan zümmög, zizeg, susorog az egész nyitott ablakú, hatalmas kolostor. Ha már imádkozni illenék, akkor így valahogy, ezen az érthetlenségében a leginkább érthető nyelven, hogy nyár van, szabadság van, és ez az isteni csoda.

Szuly Gyula

KÜZDELEM

*„Greift nur hinein ins volle Menschenleben!
Ein jeder lebt's, nicht vielen ist's bekannt,
und wo Ihr's packt, da ist's interessant.”*

(Goethe)

*„Markolj bele az élet sűrűjébe!
Mindenki éli, s alig érti egy,
bárhol ragadd meg, mindig érdekes.”*

(Sárközi György fordítása)

I

Könyörtelen dialóg önmagaddal,
nem is koronázhatná győzelem,
mert a vesztes is csak te magad vagy,
hósi tett nagy eredménye lenne
győzni, korszerűbb fegyverzetével
küzdő erősebb ellenségeden.